

Itä-Suomen yleiset kirjastot vuonna 2020

Aluehallintovirasto

@AVItwiittaa

Valtakunnallinen arviointi

Kirjastovuosi 2020 - Koronasta kohti uutta normaalia

https://avi.fi/documents/25266232/55310955/Julkaisu-119_Kirjastovuosi-2020-Koronasta-kohti-uutta-normaalia.pdf/765dd396-47bd-0f0c-745e-b216ecb6cf4d/Julkaisu-119_Kirjastovuosi-2020-Koronasta-kohti-uutta-normaalia.pdf?t=1632315990819

Kirjastot ja korona – huomioita valtakunnallisesta raportista 1/2

- Valmiuslaki oli voimassa 17.3.2020–15.6.2020. Kirjastot suljettiin valtioneuvoston päätöksellä 18.3. koko maassa kuten muutkin julkiset palvelut. Täysi sulku kesti 3.5. asti.
- Kirjastojen sulku koski suurta osaa suomalaisista. Ensimmäinen murhe oli, että kirjastosta ei saanut kirjoja. Eduskunnassa oltiin huolestuneita siitä, että kansalaiset, joilla ei ole omia laitteita, eivät voi hoitaa pankki- ja viranomaisasioitaan. Havahduttiin myös siihen, että kaikki kansalaiset eivät pysty hoitamaan asioitaan verkossa ilman opastusta, jota kirjastokin antaa.
- Monelle päättäjälle oli yllätys, että kaikki kansalaisten tarvitsema tieto ei olekaan verkossa tai että osa e-aineistostakin on käytössä vain kirjaston tiloissa.
- Kesän korvalla toimintoja käynnistettiin vähitellen ja hallitusti.
- Alueelliset rajoitukset jouduttiin ottamaan käyttöön syksyllä. Joillain paikkakunnilla alueelliset terveysviranomaiset joutuivat jälleen sulkemaan kirjastoja määräajaksi, jotta tautiryppäät saatiin tukahdutettua. Pääosin selvittiin palvelujen rajaamisella.
- Tautitilanteen pitkittyessä ja elinpiirin supistuessa huomattiin, mikä merkitys kirjastolla on koko yhteiskunnan henkisessä kriisinsietokyvyssä. Kirjaston ja henkisen kriisin vaikutukset eivät näy välttämättä heti, mutta ovat pitkäaikaisia.
- Tutkimuksellisia huomioita (Haasio ja Kannasto, 2020):
 - Asiakkaat toivoivat reagointiaikaa kirjastojen sulkuun
 - Henkilöstö koki stressiä työtilanteesta ja työn jatkuvuudesta
 - Kirjastoissa työskentelevillä riskiryhmäläisillä pelko tartunnasta
 - 59 % kyselyyn vastanneista koki, että tilanne vaikutti työtehtäviin paljon
 - Palkanmaksun keskeytykset/lomautukset aiheuttivat ahdistusta ja kokemusta epätasa-arvoisuudesta
 - Vaikutuksia tulevaisuuteen: uudet tavat tuottaa palveluja, e-aineiston kysynnän kasvu, etätöiden yleistymisen, jos toimenkuva sallii

Kirjastot ja korona – huomioita valtakunnallisesta raportista 2/2

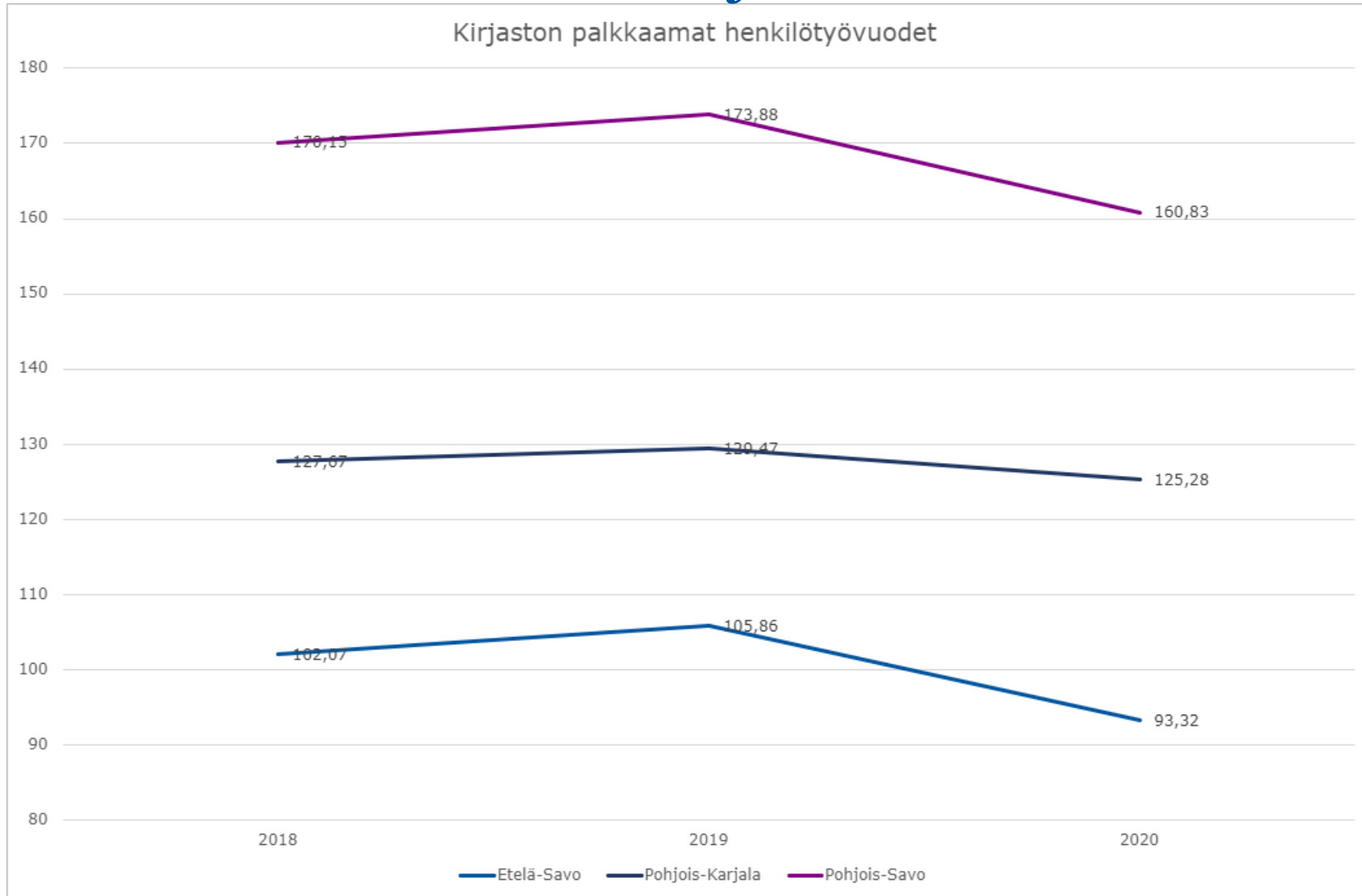
OKM:n toteuttama kysely

- 151 vastausta, 52 % kunnista
- Vain 13 prosenttia ilmoitti, että kirjastot olivat pystyneet hoitamaan tehtävänsä normaalisti.
- 66 % merkittäviä muutoksia toimintaan, 21 % tehtävien toteuttaminen vaarantui olennaisesti
- Koronapandemia vaikutti toimintaan suuresti:
- Yli 90 % kaikista vastaajista piti suurimpana toiminnan muutoksena yleisötilojen sulkua sekä palvelutarjonnan karsintaa.
 - Seuraavaksi suurin muutos oli uusien palvelumuotojen kehittäminen (78 %)
 - 62 % ilmoitti muutokseksi asiakkaille suunnattujen digitaalisten palvelujen kehittämisen ja käyttöönoton, mutta kuitenkin vain 21 % ilmoitti vaikutukseksi toiminnan siirtymisen pääasiallisesti verkkoon.
 - 80 % vastaajista arvioi tulevan toiminnan suunnittelun vaikeutuvan
- Henkilöstöä koskevassa muutoskysymyksessä ei ollut vaihtoehtoa "ei muutoksia". Tähän kysymykseen vastasi vain 104/151, joten voidaan olettaa, että kolmanneksella vastanneista kirjastoista ei ole aiheutunut muutoksia henkilöstössä vuonna 2020.
- 43 % kysymykseen vastanneista kertoi henkilöstömuutosten johtuneen lomautuksista tai palkanmaksun keskeytyksistä.
- 43 % ilmoitti henkilöstön siirtyneen muihin tehtäviin.
- Rekrytointi väheni 27 % vastanneista kirjastoista.
- Irtisanomisia ei vastaajien mukaan ollut koronan vuoksi viime vuonna.

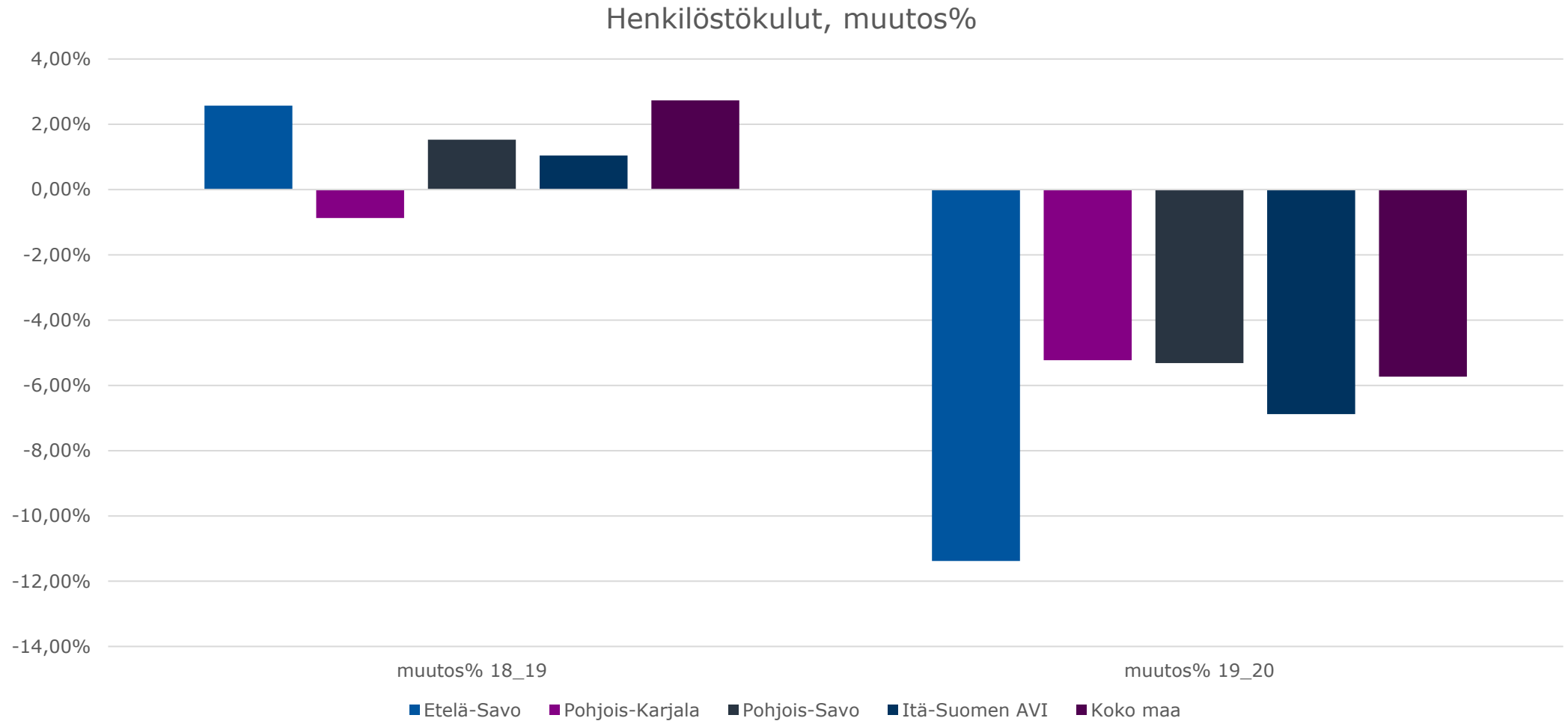
Henkilöstö - valtakunnallisia huomioita

- Kirjastojen henkilöstökulut vähenivät lähes 6 prosenttia.
- Kirjaston palkkaaman henkilöstön määrä väheni neljä prosenttia ja muu kuin kirjaston palkkaama henkilöstö väheni 16 prosenttia.
- Henkilöstön koulutuspäivien määrä vähentynyt neljänneksellä.
- Henkilöstön vähentämisen ja lomautusten lisäksi uhkana nähtiin se, että henkilökunnalla ei riitä halua, kykyä, aikaa tai jaksamista omaksua ja kehittää uusia toimintoja.

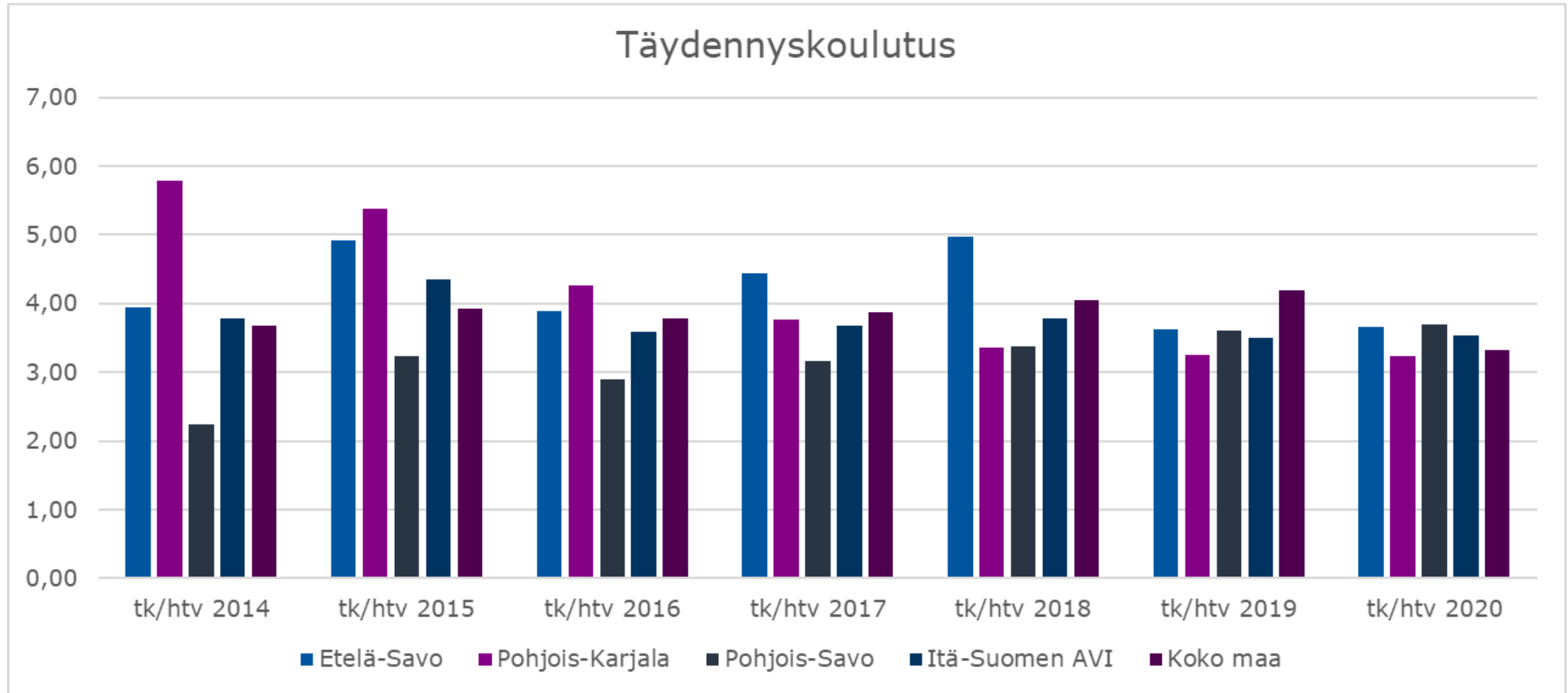
Henkilötyövuodet Itä-Suomen kirjastoissa

Henkilöstökulujen muutos Itä-Suomen kirjastoissa

Täydennyskoulutuspäivät Itä-Suomessa

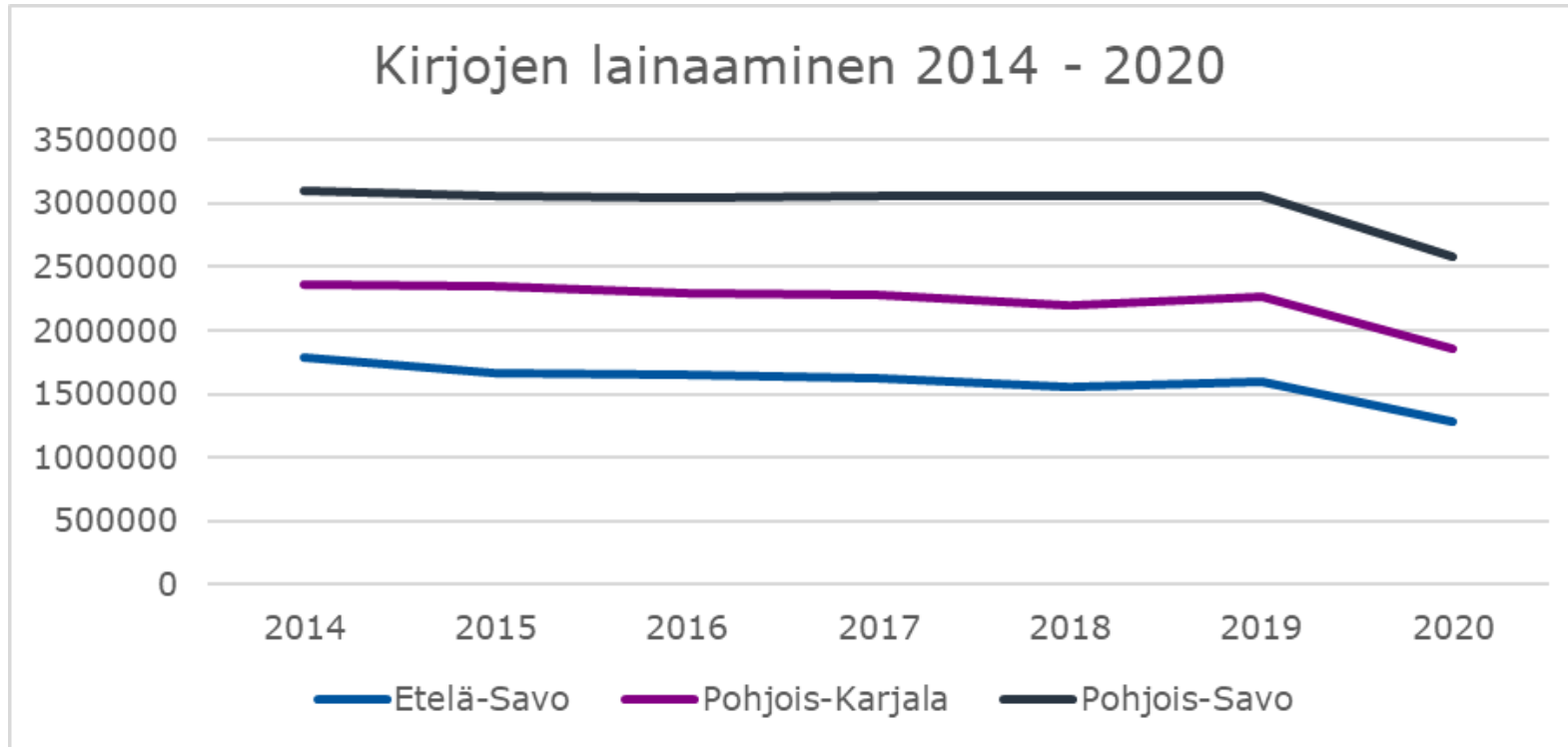
Huomioita henkilöstöstä Itä-Suomessa

- Pieni htv-määrän kasvu taittui laskuun
 - Henkilöstökulujen lasku valtakunnallista keskiarvoa suurempi
 - Koronan vaikutuksia: palkanmaksun keskeytykset ja lomautukset
 - Myös kuntien säästötoimia
 - Seurattava jatkossa, valtakunnalliseen tasoon verrattuna tilanne jo ennen koronaa heikompi erityisesti korkeakoulutetun henkilöstön osalta
- Täydennyskoulutus
 - Erot maakuntien välillä tasaantuneet, mihin lienee syynä etäkoulutusten yleistymisen.
 - Itä-Suomessa täydennyskoulutuspäiviä/htv enemmän kuin koko maassa, mikä on erittäin positiivinen asia.

Lainaustoiminta – huomioita valtakunnallisesta selvityksestä

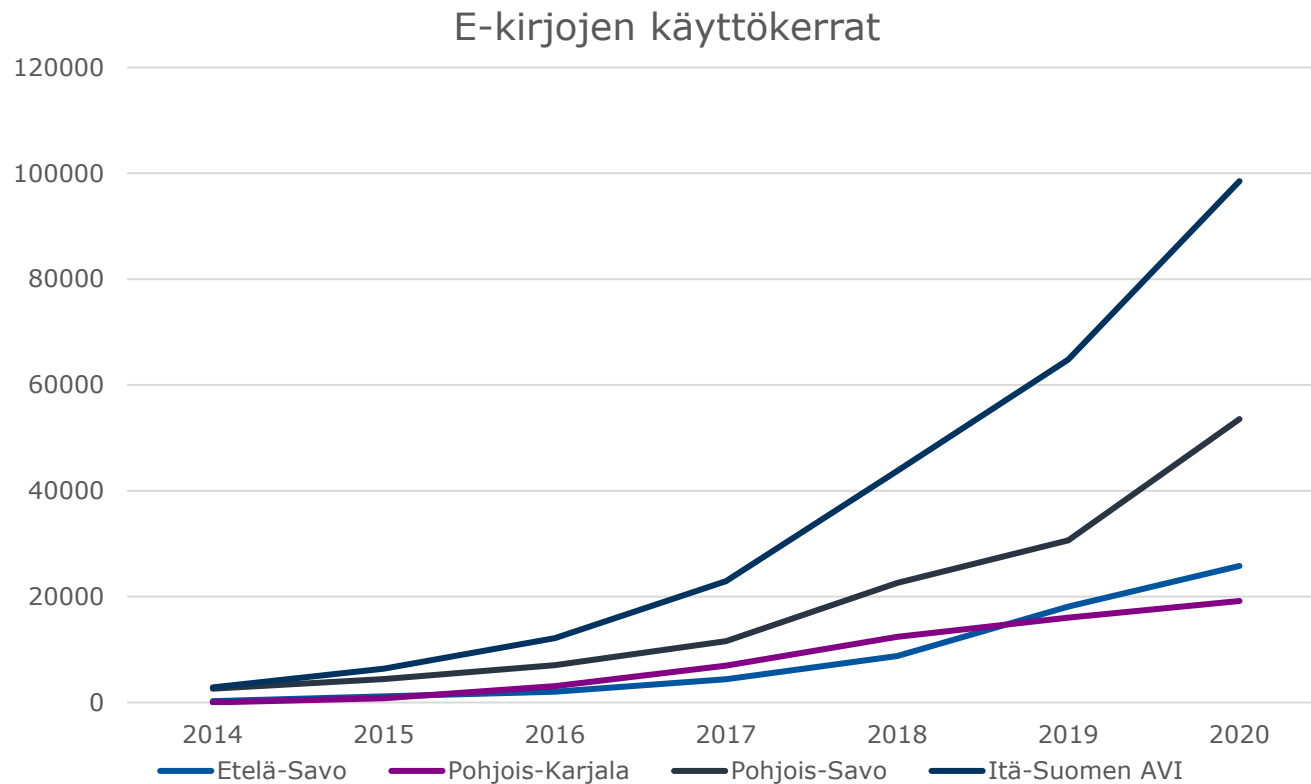
- Lainausta laski viidenneksellä.
- Aineiston merkitys kirjaston palveluna korostui korona-aikana.
- Kirjastot eivät pysty kilpailemaan kaupallisten toimijoiden kanssa e-aineistojen tarjonnassa, koska ne eivät saa kaikkia asiakkaiden tarvitsemia e-aineistoja käyttöönsä. Tämä uhkaa tasa-arvoista tiedon saatavuutta etenkin silloin, kun kirjastojen fyysinen toiminta on rajoitettua ja olisi panostettava virtuaalisiin palveluihin ja aineistoihin.
- Kirjastot lisäsivät koronavuonna huomattavasti e-aineistotarjontaa, mutta e-aineistojen lainaus ei kasvanut samassa suhteessa.
- Koronavuoden kasvu e-kirjojen käyttömäärissä ei poikennut merkittävästi aiemmasta.

Laina

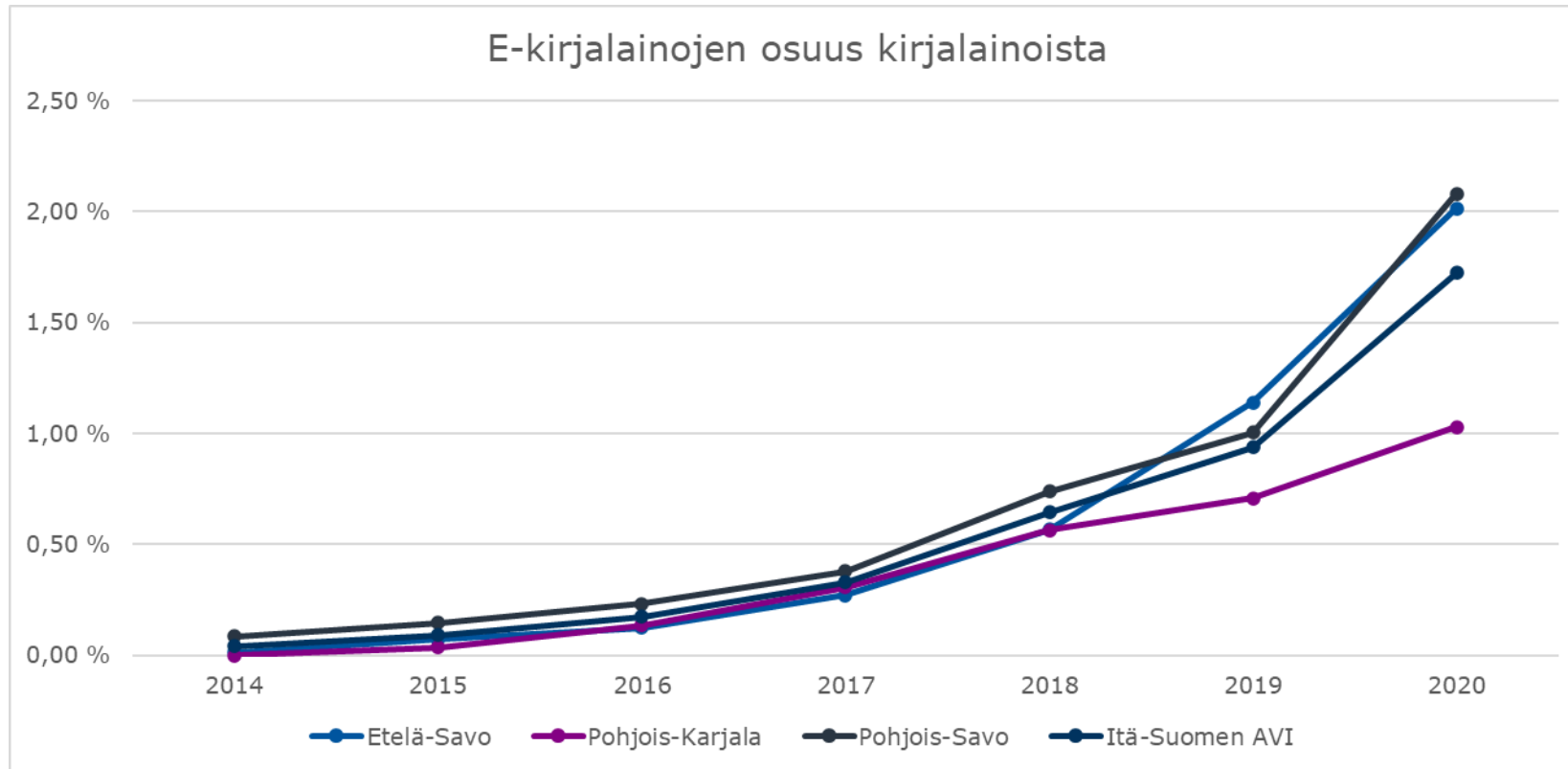
**Lainaaminen
väheni odotetusti**

E-kirjojen käyttö

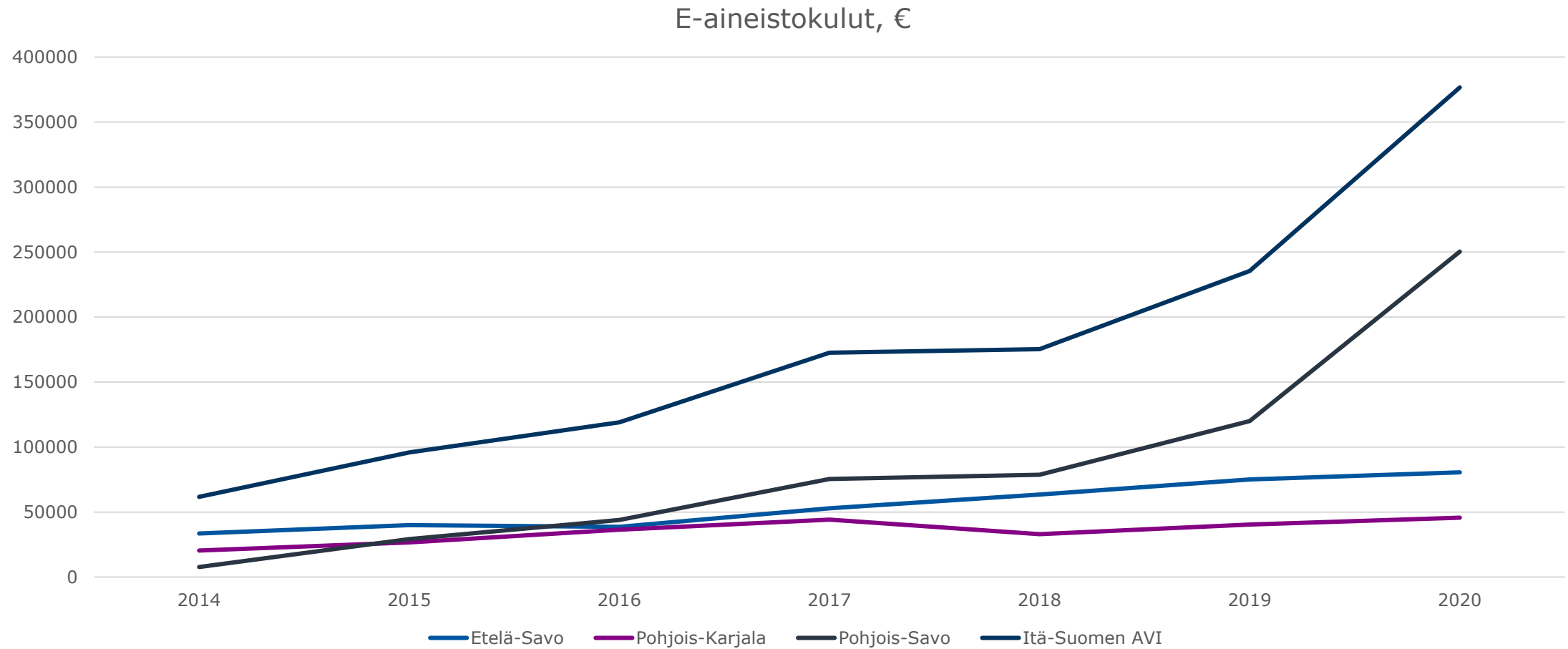
E-kirjojen käyttö kasvoi aikaisemman kehityksen tapaan.

E-kirjalainauksen osuus kirjallainoista

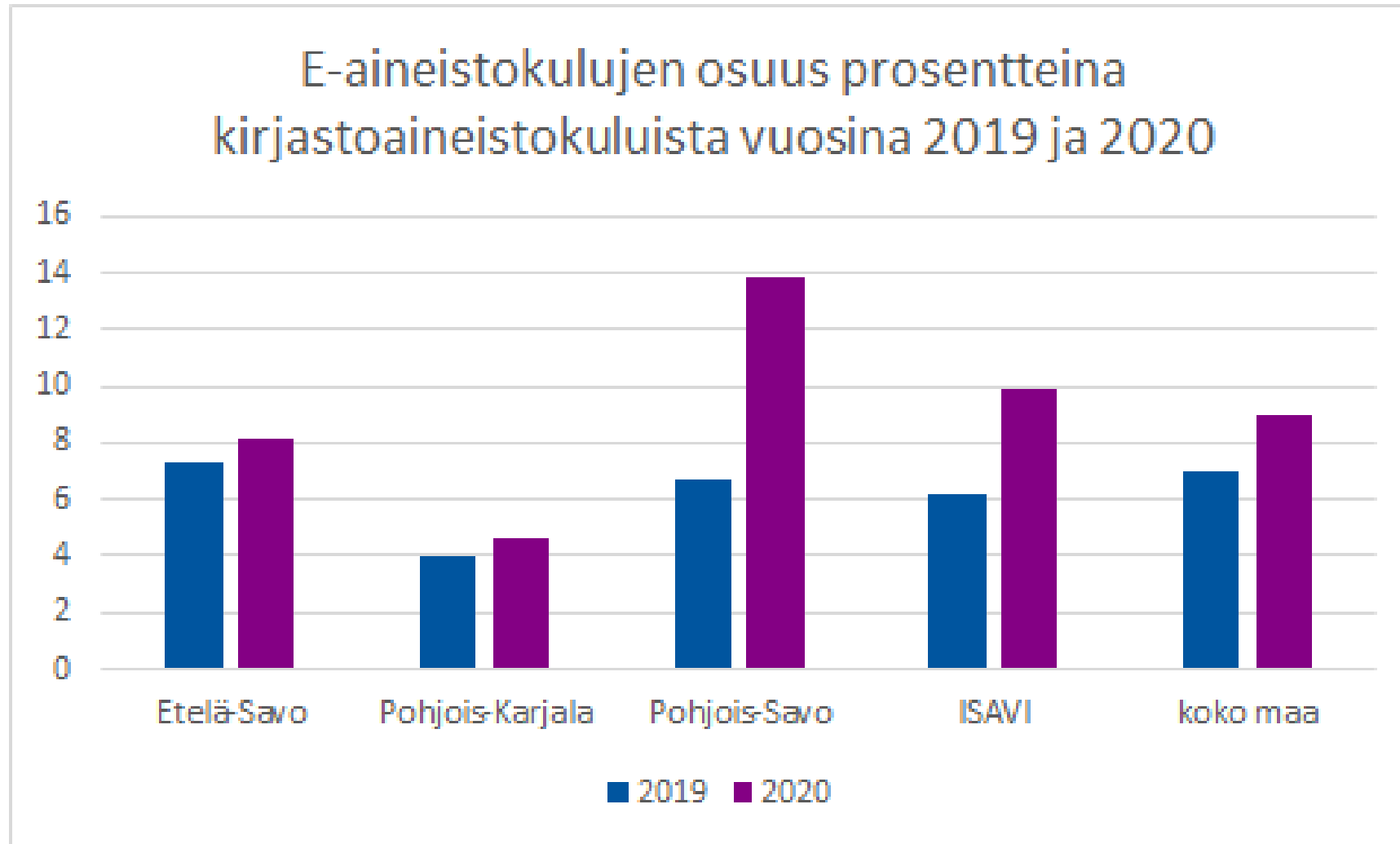

**E-kirjojen osuus
lainauksesta on
vielä vaatimaton.**

E-aineistokulut

E-aineistokulujen osuus kirjastoaineistokuluista

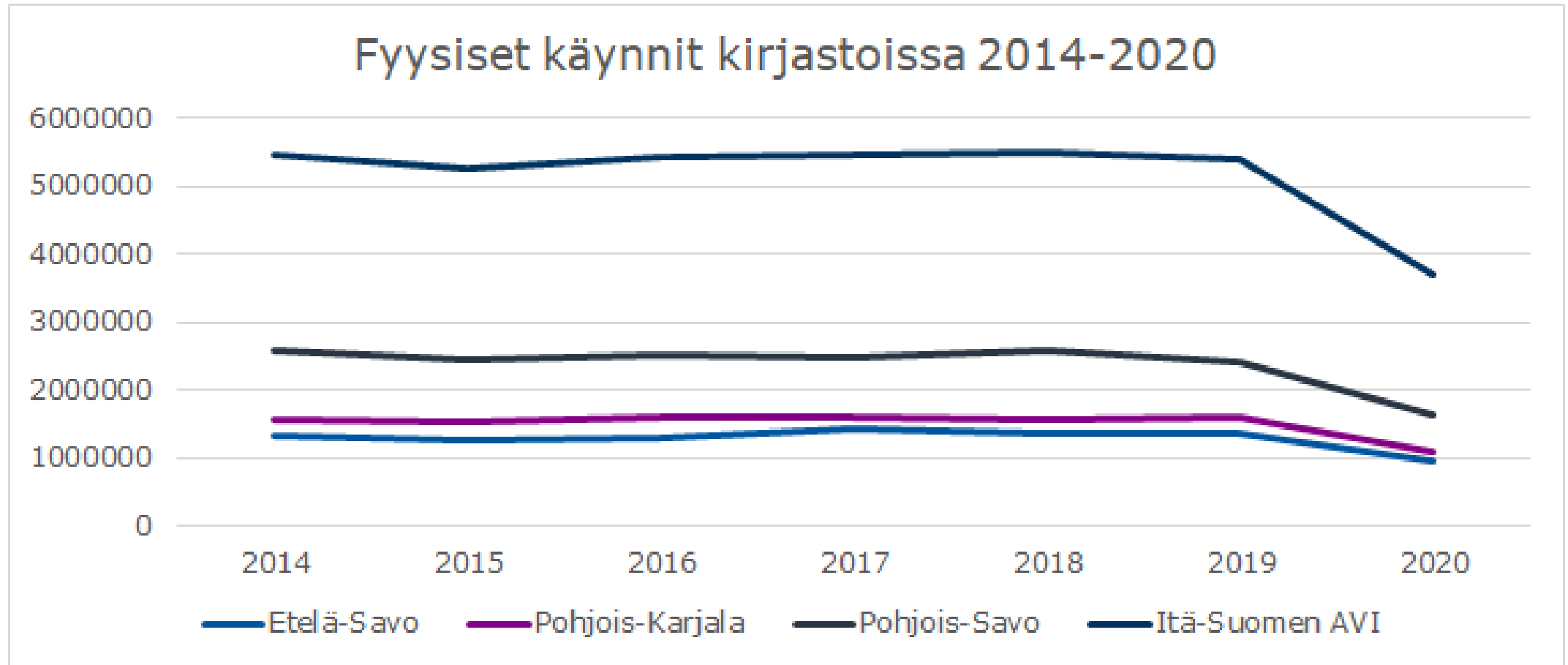
Huomioita lainauksesta Itä-Suomen kirjastoissa

- Lainaustilastot Itä-Suomessa ovat linjassa valtakunnallisten tilastojen kanssa.
- E-aineistojen hankintaan käytettiin rahaa aikaisempaa enemmän.
- On kuitenkin huomioitava, että e-aineistojen saatavuudessa on isoja kuntakohtaisia eroja. Itä-Suomessa on yksittäisiä kuntia, joihin ei ole hankittu e-aineistoja.
- Vaikka e-aineistojen käyttö on lisääntynyt, on se suhteessa vähäistä fyysisten aineistojen käyttöön.

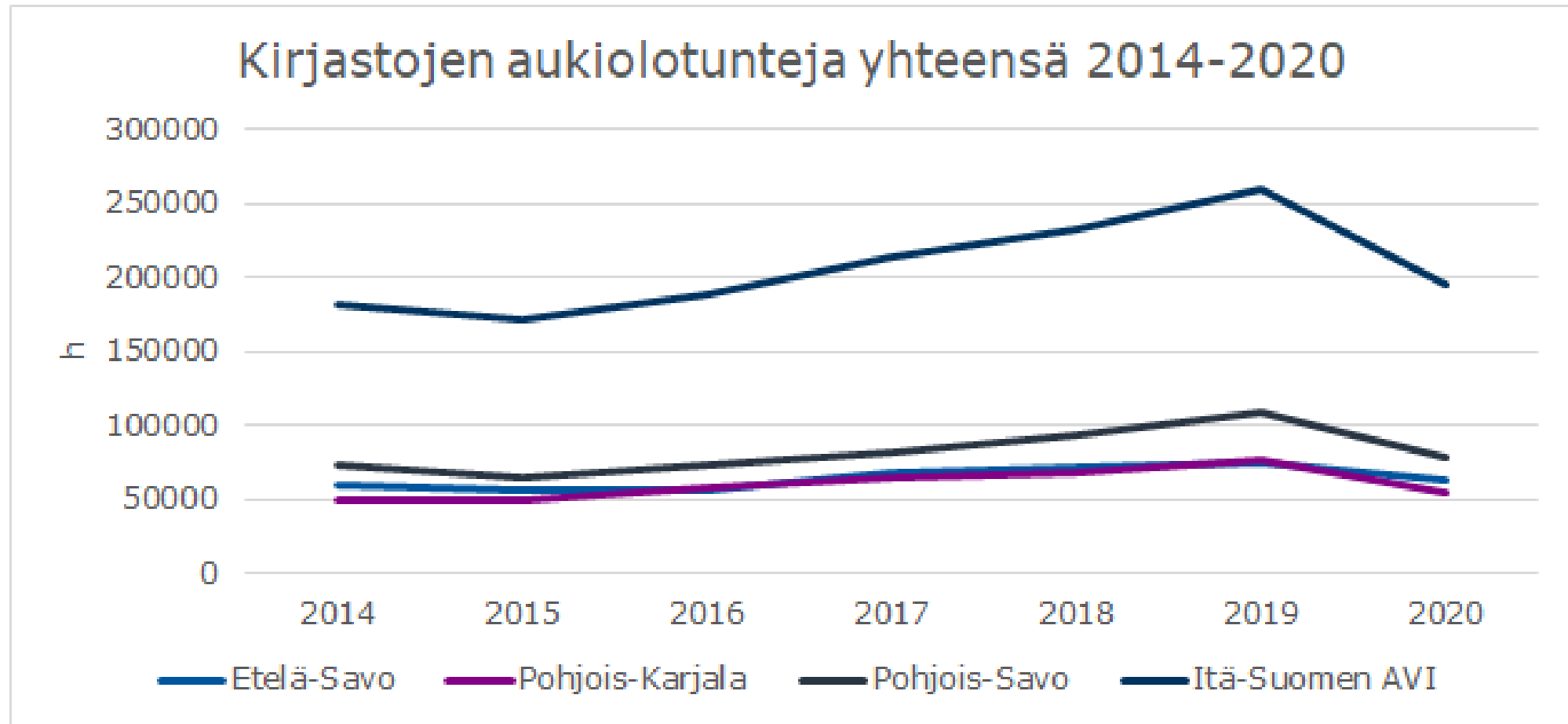
Kirjastojen käyttö - huomioita valtakunnallisesta selvityksestä

- Fyysiset käynnit vähenivät kolmanneksen.
- Kirjastojen järjestämien tapahtumien määrä laski valtakunnallisesti 52 prosenttia. Tapahtumiin osallistuneiden määrä laski 33 prosenttia.
- Kirjastojen tapahtumatuotanto siirtyi verkkoon, ja henkilökunta otti nopeasti haltuun uusia digitaitoja. Tämä paransi tapahtumien saatavuutta huomasti.

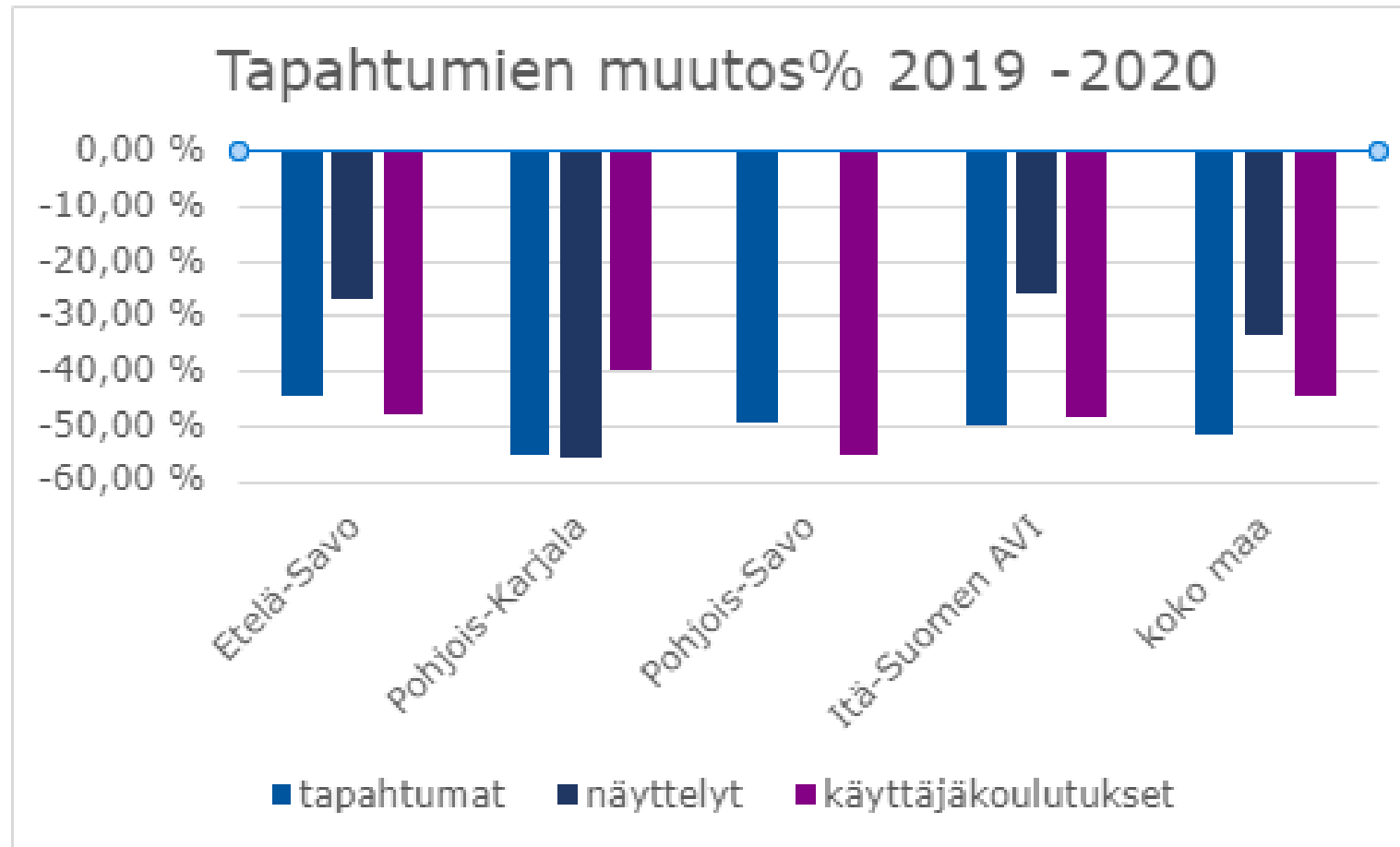
Kävijämäärät

Aukioloajat

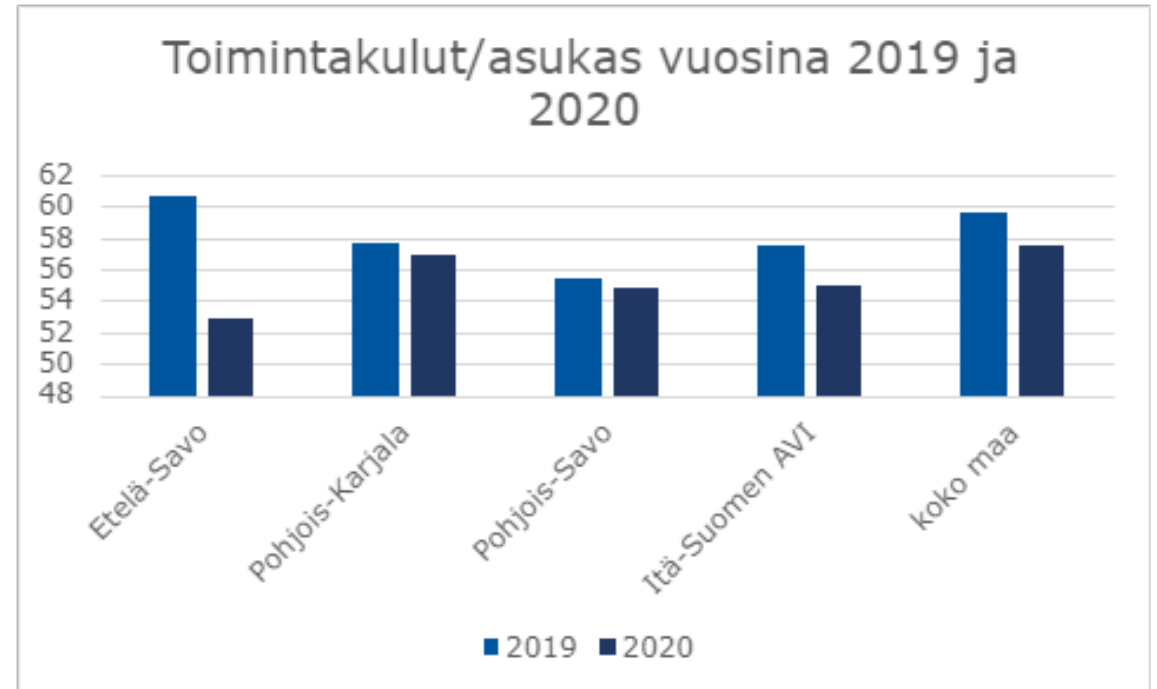
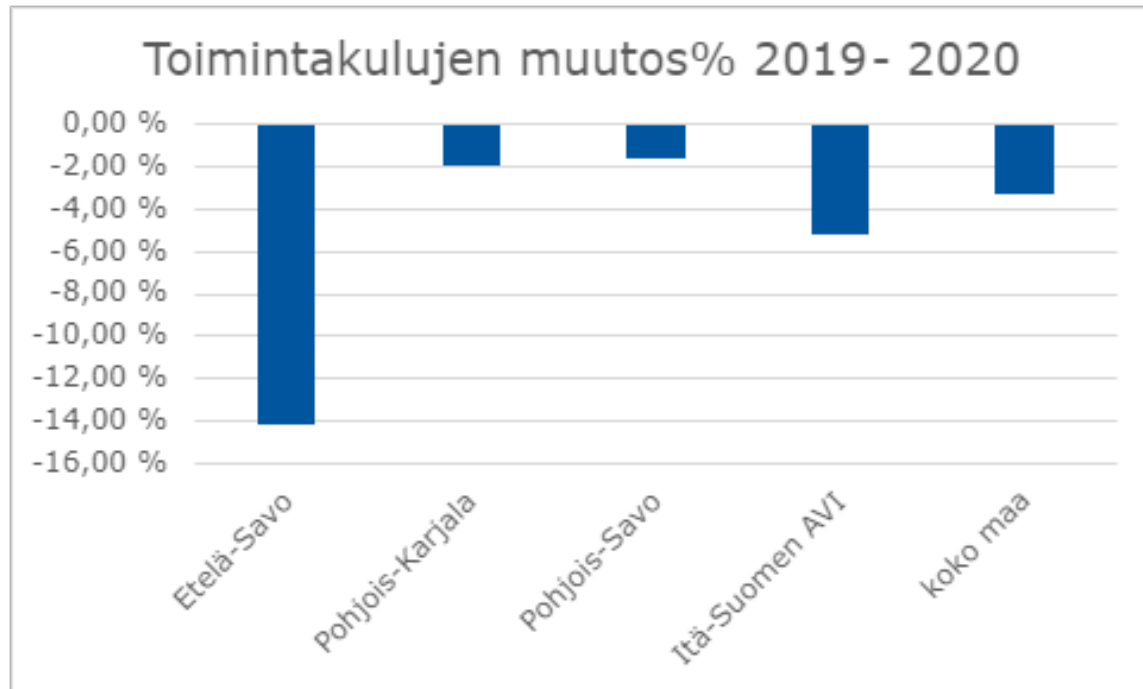
Tapahtumat

Huomioita kirjastojen käytöstä Itä-Suomessa

- Fyysisten käyntien lasku linjassa valtakunnalliseen tasoon.
- Tapahtumien vähentyminen hieman pienempää kuin koko maassa keskimäärin. Itä-Suomessa oltiin aktiivisia siirtämään tapahtumia verkkoon, ja täällä tehtiin hyvin innovatiivisia kokeiluja verkkotapahtumien osalta.

Kirjastojen talous Itä-Suomessa 1/2

Kirjastojen talous Itä-Suomessa 2/2

- Etelä-Savossa poikkeuksellisen suuri muutos. Syynä ei yksinomaan koronasta aiheutuneet toiminnan muutokset, vaan myös kuntien säästöohjelmat.
- Pohjois-Karjalassa ja Pohjois-Savossa taloudelliset vaikutukset valtakunnallista keskiarvoa pienemmät.

Huomioita ja seurattavia asioita

- Kaikkia tilastomuutoksia ei voi laittaa koronan piikkiin. Muutoksiin vaikuttavat esimerkiksi kunnissa toteutetut säästöt.
- Seuranta:
 - Jäävätkö muutokset vain poikkeusvuoden ilmiöksi?
 - Muuttuuko asiakaskäyttäytyminen?
 - Miten e-aineistojen käyttö kehittyy?
 - Miten kirjastojen resursointi jatkossa?
- Miten voimme ennakoida kehitystä poikkeuksellisen ajan jälkeen? Oliko murroskohta? Nopeuttaako esimerkiksi jotain jo aiemmin alkanutta kehitystä? Tuoko jotain ihan uutta?
- Olivatko kirjastot varautuneet poikkeustilanteeseen riittävästi? Tunnistetaanko kirjastojen rooli yhteiskunnan henkisen kriisinsietokyvyn tukijana?